

Степан Пилипович Постернак (1885–1938)¹

С.П. Постернак — В.І. Вернадському

№ 702

13 грудня 1926 р., [Ленінград]*

13.XII. 1926

Многоуважаемый Владимир Иванович.

Заходил к Вам, но к великому сожалению, не мог лично увидеть Вас, чтобы попросить Вас помочь раздобыть для Всенародной Библиотеки Украины при УАН в Киеве издания Геологического Комитета, Минералогического Общества, некоторые издания КЕПС'а.

Уезжая сегодня, я лично уже не смогу повидаться с Вами. Разрешите посему направить к Вам сотрудника нашей библиотеки Федора Филипповича Максименко², который командирован специально для собирания материалов для Всенародной Библиотеки Украины.

Готовый к услугам

Директор В.Б.У. *С. Постернак*

АРАН, ф. 518, оп. 3, спр. 1314, арк. 1**.

Коментарі

¹ *Постернак Степан Пилипович (1885–1938)*, філолог, історик, педагог, бібліотекознавець, організатор бібліотечної справи в Україні, перший офіційний директор ВБУ. Навчався спочатку в Ніжинському історико-філологічному інституті князя Безбородька, згодом на історико-філологічному факультеті Петербурзького університету, який закінчив 1911 р. Працював викладачем історії в Уманському (1911), Тихорецькому (1912–1914) та Таганрозькому (1914–1917) комерційних училищах. В грудні 1917 р. виїхав в Україну, де працював на курсах підготовки вчителів, головним консультантом шкільного відділу Наркомосу та Київському та Черкаському губернського комісаріату народної освіти, у «Всевидаві» та «Книгоспілці», у Київському та Черкаському інститутах народної освіти, був редактором у «Вукоопспілці» та Державному видавництві України. З 1921 р. працював у ВУАН: вченим секретарем Комісії енциклопедичного словника, головою секції історії освіти в Україні Науково-педагогічної комісії ВУАН, членом Ради ВУАН (з 1928 р.), заступником голови Бібліографічної комісії ВУАН (1927), членом Краєзнавчої комісії (1924). У ВБУ працював з 28 березня 1922 р.: спочатку як член Тимчасового комітету зі створення Бібліотеки, а з 26 березня 1923 р. — її перший офіційний директор; у 1925–1926 рр. голова Науково-дослідної комісії бібліотекознавства та бібліографії та голова колегії керівників аспірантів, редактор «Бібліотечних збірників» та журналу «Бібліотекознавство та бібліографія». Як делегат від ВБУ відвідав 2–8 грудня 1924 р. з'їзд академічних бібліотек та 9–14 грудня 1924 р. краєзнавчий з'їзд, що відбулися в Москві. Має

* Місце написання листа встановлено за змістом та біографією В.І. Вернадського.

** На бланку: Всенародная Библиотека Украины при Всеукраинской Академии Наук. Киев, Бульвар Шевченко, 14.

значний внесок у створення ВБУ, формування її фонду, організацію каталогів, а також у галузі формування засад Українського бібліографічного репертуару, бібліографознавчої діяльності в ВУАН.

18 жовтня 1929 р. був заарештований за звинуваченням у приналежності до «Молодої Академії», «Спілки визволення України» (СВУ) та «Братства української державності» (БУД). За недоведеністю фактів 20 травня 1930 р. відпущений. Деякий час продовжував працювати в Бібліографічній комісії ВУАН. У 1933 р. не пройшов другої «чистки» і переїхав до Харкова, де працював завідувачем відділу бібліотеки Наркомату важкої промисловості. 30 грудня 1937 р. був знову заарештований за активну антирадянську діяльність та входження до складу антирадянських терористичних організацій «УВО», «БУД», «СВУ». 19 січня 1938 р. був розстріляний. Реабілітований 1989 р.

Основні твори: Із історії освітнього руху на Україні за часи революції 1917–1919 рр. — К.: Друкар, 1920. — 128 с.; Всенародна бібліотека України при Українській Академії наук. — К., 1923. — 64 с.; Проблема наукових бібліотек УСРР // Бібл. збірник. — 1926. — № 1. — С. 16–23; Состояние и развитие библиографической работы в библиотеках // Библиогр. известия. — 1926. — № 1–4. — С. 194–195; Перша конференція наукових бібліотек УСРР // Бібл. збірник. — 1926. — № 1. — С. 3–10; Всенародна бібліотека України — база науково-дослідної роботи // Бібл. збірник. — 1927. — № 2. — С. 5–25; Всенародная Библиотека Украины // Библиотека. — М.; Л., 1927. — С. 123–134; Бібліографічна комісія ВУАН: Звідомлення за 1931 рік // Вісті ВУАН. — 1932. — № 1. — С. 14–21; За принцип колективного авторства // Сов. библиогр. — 1935. — № 1–2. — С. 73–105.

Література: *Дубровіна Л.А., Онищенко О.С.* Історія Національної бібліотеки України. 1918–1941 рр. — К., 1998; *Ковальчук Г.І.* Репресовані директори ВБУ // Бібліотека. Наука. Культура. Інформація: наук. пр. НБУВ / НБУВ. — К., 1998. — Вип. 1. — С. 39–45; Директори бібліотеки України (20–30-ті рр.) // 3 арх. ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ. — 2000. — № 2/4 (13/15). — С. 179–206. Бібліогр.: с. 203–206 (96 назв); *Стрельський Г.В.* Постернак Степан Пилипович // ЕІУ. — Т. 8. — К., 2011. — С. 437.

²Максименко Федір Пилипович (1896–1983), відомий український бібліограф. Закінчив історичний факультет Київського інституту народної освіти (1925). З 1919 р. працював у м. Бахмут бібліотекарем відділу народної освіти, потім завідував місцевим краєзнавчим музеєм. З 1923 р. працював у ВБУ помічником завідувача університетським відділом, з 1925 р. член бібліографічної секції Науково-дослідного інституту бібліотекознавства, аспірант ВБУ (1929–1933), завідувач відділу ВБУ, бібліотекар-фахівець читальні (1924–1926), з 1927 р. помічник завідувача відділу україніки, аспірант ВБУ (1928–1930), член Науково-дослідної комісії бібліотекознавства (1925–1927), завідувач підвідділу обміну секції комплектування (1931), науковий співробітник (1931–1933). Зробив значний внесок в розвиток української бібліографії, формування її теоретичних засад та створення бібліографічних видань, брав участь у бібліографічному забезпеченні багатомної «Історії міст і сіл Української РСР». У 1926 р. займався комплектуванням фондів Бібліотеки у Ленінграді, опрацював фонди Ленінградського відділу Державного книжкового фонду РСФСР, Ленінградської публічної бібліотеки, Ленінградського відділу Центрального архіву, Бібліотеки АН СРСР, Академії історії матеріальної культури, КЕПС, бібліотеки Геологічного й мінералогічного музею АН СРСР, бібліотеки Державного інституту медичних знань. Внаслідок його роботи ВБУ отримала декілька тисяч книжок для свого комплектування.

Після «чистки» довгий час не працював. У 1950–1974 рр. заступник директора бібліотеки Львівського університету, після того завідувач відділу рукописів та рідкісної книги.

Основні праці: Матеріали до краєзнавчої бібліографії України 1847–1929: Список бібліографічних праць, що стосуються окремих місцевостей УСРР, Басарабії, Дону й Криму / Всенародна б-ка України при Всеукраїнській Академії Наук. — К., 1930. — XIX, 264 с.; Межі етнографічної території українського народу [у зв'язку зі складанням українського бібліографічного репертуару]. — К., 1927. — 31 с.; Бібліографія української бібліографії // На шляху до створення репертуару української книжки: Протокол наради, присвяч. складанню «Бібліографії української книги 1798–1914 рр.», яка відбулася в Бібліотеці АН УРСР 21–22 груд. 1945 р. / Підготовка тексту і приміт. Л.І. Ільницької; Авт. вступ. ст. і відп. ред. Я.Р. Дашкевич. — Львів, 1991. — С. 19–28; разом з Кац Р.С. Бібліографія української і російської бібліографії по історії УРСР. — К., 1960; Бібліографія зарубіжних видань з історії України. — К., 1971.

Комментарии

¹ *Постернак Степан Филиппович (1885–1938)*, филолог, историк, педагог, библиотеквед, организатор библиотечного дела в Украине, первый официальный директор ВБУ. Учился сначала в Нежинском историко-филологическом институте князя Безбородко, впоследствии на историко-филологическом факультете Петербургского университета, который закончил в 1911 г. Работал преподавателем истории в Уманском (1911), Тихорецком (1912–1914) и Таганрогском (1914–1917) коммерческих училищах. В декабре 1917 г. выехал в Украину, где работал на курсах подготовки учителей, главным консультантом школьного отдела Наркомпроса и Киевского губернского комиссариата народного образования, во «Всевидаві» и «Книгоспілці», в Киевском и Черкасском институтах народного образования, был редактором в «Вукоопспілці» и Государственном издательстве Украины. С 1921 г. работал в ВУАН: ученым секретарем Комиссии энциклопедического словаря, председателем секции истории образования в Украине Научно-педагогической комиссии ВУАН, членом Совета ВУАН (с 1928 г.), заместителем председателя Библиографической комиссии ВУАН (1927), членом Краеведческой комиссии (1924). В ВБУ работал с 28 марта 1922 г.: сначала как член Временного комитета по созданию Библиотеки, а с 26 марта 1923 г. ее первый официальный директор; в 1925–1926 гг. председатель Научно-исследовательской комиссии библиотекведения и библиографии и председатель коллегии руководителей аспирантов, ректор «Бібліотечних збірників» и журнала «Бібліотекознавство та бібліографія». Как делегат от ВБУ посетил 2–8 декабря 1924 г. съезд академических библиотек и 9–14 декабря 1924 г. краеведческий съезд, которые оба проходили в Москве. Сделал большой вклад в создание ВБУ, формирование ее фонда, организацию каталогов, а также в область формирования основ Украинского библиографического репертуара, библиографоведческой деятельности в ВУАН.

18 октября 1929 г. был арестован по обвинению в участии в «Молодой Академии», «Союзе освобождения Украины» и «Братстве украинской государственности». Из-за недоказанности фактов 20 мая 1930 г. был отпущен. Некоторое время продолжал работать в Библиографической комиссии ВУАН. В 1933 г. не прошел второй «чистки» и переехал в Харьков, где работал заведующим отделом библиотеки Наркомата тяжелой промышленности. 30 декабря 1937 г. был снова арестован за активную антисоветскую деятельность и вхождение в состав антисоветских террористических организаций. 19 января 1938 г. был расстрелян. Реабилитирован в 1989 г.

Основные труды: Из історії освітнього руху на Україні за часи революції 1917–1919 рр. — К.: Друкарь, 1920. — 128 с.; Всенародна бібліотека України при Українській

Академії наук. — К., 1923. — 64 с.; Проблема наукових бібліотек УСРР // Бібл. збірник. — 1926. — № 1. — С. 16–23; Состояние и развитие библиографической работы в библиотеках // Библиогр. известия. — 1926. — № 1–4. — С. 194–195; Перша конференція наукових бібліотек УРСР // Бібл. збірник. — 1926. — №1. — С. 3–10; Всенародна бібліотека України — база науково-дослідної роботи // Бібл. збірник. — 1927. — № 2. — С. 5–25; Всенародная Библиотека Украины // Библиотека. — М.; Л., 1927. — С. 123–134; Бібліографічна комісія ВУАН: Звідомлення за 1931 рік // Вісті ВУАН. — 1932. — № 1. — С. 14–21; За принцип колективного авторства // Сов. библиогр. — 1935. — № 1–2. — С. 73–105.

Литература: *Дубровіна Л.А., Онищенко О.С.* Історія Національної бібліотеки України. 1918–1941 рр. — К., 1998; *Ковальчук Г.І.* Репресовані директори ВБУ // Бібліотека. Наука. Культура. Інформація: наук. пр. НБУВ / НБУВ. — К., 1998. — Вип. 1. — С. 39–45; Директори бібліотеки України (20–30-ті рр.) // 3 арх. ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ. — 2000. — № 2/4 (13/15). — С. 179–206. Бібліогр.: с. 203–206 (96 назв); *Стрельський Г.В.* Постернак Степан Пилипович // ЕІУ. — Т. 8. — К., 2011. — С. 437.

² Максименко Федор Филиппович (1896–1983), известный украинский библиограф. Закончил исторический факультет Киевского института народного образования (1925). С 1919 г. работал в г. Бахмут библиотекарем отдела народного образования, потом заведовал местным краеведческим музеем. С 1923 г. работал в ВБУ помощником заведующего университетским отделом, с 1925 г. член библиографической секции Научно-исследовательского института библиотековедения, аспирант ВБУ (1929–1933), заведующий отделом ВБУ, библиотекарь-специалист читального зала (1924–1930), член Научно-исследовательской комиссии библиотековедения (1925–1927), заведующий подотделом обмена секции комплектования (1931), научный сотрудник (1931–1933). Сделал значительный вклад в развитие украинской библиографии, формирование ее теоретических основ и создание библиографических изданий, принимал участие в библиографическом обеспечении многотомной «Історії міст і сіл Української РСР». В 1926 г. занимался комплектованием фондов Библиотеки в Ленинграде, обрабатывал фонды Ленинградского отдела Государственного книжного фонда РСФСР, Ленинградской публичной библиотеки, Ленинградского отдела Центрального архива, Библиотеки АН СССР, Академии истории материальной культуры, КЕПС, библиотеки Геологического и минералогического музея АН СССР, библиотеки Государственного института медицинских знаний. Вследствие его работы ВБУ получила несколько тысяч книг для своего комплектования.

После «чистки» длительное время не работал. В 1950–1974 гг. заместитель директора библиотеки Львовского университета, после заведующий отделом рукописей и редкой книги.

Основные труды: Матеріали до краєзнавчої бібліографії України 1847–1929: Список бібліографічних праць, що стосуються окремих місцевостей УСРР, Басарабії, Дону й Криму / Всенародна б-ка України при Всеукраїнській Академії Наук. — К., 1930. — XIX, 264 с.; Межі етнографічної території українського народу [у зв'язку зі складанням українського бібліографічного репертуару]. — К., 1927. — 31 с.; Бібліографія української бібліографії // На шляху до створення репертуару української книжки: Протокол наради, присвяч. складанню «Бібліографії української книги 1798–1914 рр.», яка відбулася в Бібліотеці АН УРСР 21–22 груд. 1945 р. / Підготовка тексту і приміт. Л.І. Ільницької; Авт. вступ. ст. і відп. ред. Я.Р. Дашкевич. — Львів, 1991. — С. 19–28; разом з *Кац Р.С.* Бібліографія української і російської бібліографії по історії УРСР. — К., 1960; Бібліографія зарубіжних видань з історії України. — К., 1971.